Lausunto
24.5.2022

Liikenne- ja viestintävaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi postilain muuttamisesta ja valtioneuvoston asetus sanomalehtijakelun tukemisesta (HE 58/2022 vp.)

Medialiitto kiittää mahdollisuudesta tulla kuultavaksi ja antaa lausunto liikenne- ja viestintävaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi postilain muuttamisesta (“hallituksen esitys”) ja valtioneuvoston asetuksesta sanomalehtijakelun tukemisesta (“jakelutukiasetus”) (HE 58/2022 vp.).

Medialiitto esittää kunnioittaen valiokunnalle mietintöä varten seuraavat huomiot:

Pääviestit

1. Postilaissa tulisi selvästi määrittää, että kolme yleispalvelun jakelupäivää viikossa on lain velvoittava minimi koko maassa.
2. Yleispalvelun jakelupäivät tulisi säätää kiinteiksi, yhteneväisiksi ja joka viikko samoiksi jakelupäiviksi joko koko maassa tai vähintään varhaisjakelualueen ulkopuolisilla alueilla.
3. Sanomalehtien tuetulle jakelulle olisi asetettava kilpailutuksessa kellonaikatakaraja. Takarajan tulisi olla tukialueesta riippuen viimeistään klo 12–16.
4. Jakelutukiasetuksen ja jakelutuen tulisi koskea myös vähintään kerran viikossa ilmestyvien lehtien jakelua.

Yleiset huomiot

Medialiitto pitää 5-päiväisen sanomalehtijakelun turvaamista erittäin tärkeänä. Hallituksen esitys turvaa yhdessä jakelutukiasetuksen kanssa 5-päiväisen

sanomalehtijakelun myös varhaisjakelun ulkopuolisilla alueilla vuoden 2027 loppuun asti.

Huolimatta siitä, että hallituksen esityksellä ja jakelutukiasetuksella pystytään vuoden 2027 loppuun varmistamaan sanomalehtien 5-päiväinen jakelu, monet hallituksen esityksen ehdottamat postilain kohdat heikentävät paikallisten uutismedioiden, erityisesti painettujen sanomalehtien, toimintaedellytyksiä.

Suomessa ilmestyvistä yli 230 uutismediasta merkittävä osa (yli 190 kaupunki- ja paikallislehteä) ilmestyy 1–2 kertaa viikossa. Sen lisäksi että nämä lehdet jäävät hallituksen esityksen perusteella postilain ja jakelutukiasetuksen ulkopuolelle, postilain jakelupäivien määrittelyä koskevat osat vaikuttavat niiden toimintaedellytyksiin huonontavasti.

Vaikka postilaki muodollisesti koskee yleispalvelukirjeiden jakamista, on sama yleispalvelukirjeiden lakisääteinen jakeluverkko tärkeä lähes kaikille lehdille, ja joillekin lehdille se on ainoa käytettävissä oleva verkko.

Postilain tulee toimia myös vuoden 2027 lopussa päättyvän tukikauden jälkeen. Tästä syystä postilaissa on määriteltävä selvästi 3 yleispalvelun jakelupäivää minimivaatimukseksi. Samoin jakelupäivien määrittyminen on säädettävä yksiselitteisesti (kiinteät, yhteneväiset ja joka viikko samat päivät koko maassa ja vähintään varhaisjakelualueen ulkopuolisilla alueilla).

Kansalaiset tarvitsevat luotettavaa mediaa

Medialiitto muistuttaa, että postilain säätelemät yleispalvelutuotteet muodostavat rungon valtakunnalliselle postiverkolle, jossa jaetaan yleispalvelutuotteiden lisäksi yrityskirjeitä, aikakauslehtiä, sanomalehtiä (erityisesti paikallislehtiä) ja kaupunkilehtiä.

Tämä merkitsee, että hallituksen esitys ja jakelutukiasetus ovat kansalaisten sananvapauden turvaamisen ja alueellisen tasa-arvon kannalta erittäin tärkeät säädöshankkeet.

Painettujen, tilattujen lehtien tehtävä kansalaisten sananvapauden toteuttamisessa on Suomessa edelleen tärkeä. Keskimäärin noin 80 prosenttia kaikkien lehtien tuloista tulee painettujen lehtien tilaus- ja mainosmyyntituloista. Nämä tulot ovat olleet jo kymmenen vuoden ajan laskusuunnassa.

Tilaustulojen merkitys on korostunut selvästi, kun globaalit alustayhtiöt ovat Suomessakin vieneet valtaosan digitaalisista mainoseuroista.

Medialiitto korostaa, että lehden tilaajien ja sitä kautta myös lukijoiden ja mainostajien säilyttäminen on lehtikustantajille erittäin tärkeää. Tästä syystä lehden on ilmestyttävä kuluttajille sovittuna määräpäivänä myös jatkossa. Tämä mahdollistaa sen, että lehdet pystyvät jatkamaan toimintaansa ja raportoimaan paikallisista, alueellisista ja valtakunnallisista asioista. Postilain muutoksessa tulisi pidättäytyä kaikista toimenpiteistä, jotka voivat vaarantaa lehtitilausten jatkumisen. Muussa tapauksessa lehtien toiminnan edellytykset saattavat joillakin alueilla päättyä lopullisesti.

Perusjakelussa jaettavista tuotteista monet, kuten esimerkiksi lehdet ja sosiaali- ja terveydenhuollon lähettämät kirjeet, ovat aikakriittisiä. Näiden tuotteiden jakoaikataulu on tärkeää pystyä ennakoimaan koko Suomen alueella.

Puolustamalla kotimaista vapaata mediaa ja varmistamalla sen toimintaedellytykset turvataan ja edistetään demokratiaa, kansalaisten sananvapautta sekä sivistystä, kulttuuria, osaamista ja henkistä huoltovarmuutta.

Kilpailutuksen onnistuminen tukikaudella on tärkeää

Medialiitto korostaa Liikenne- ja viestintäviraston roolia sanomalehtijakelun tukemisessa alueilla, joilla ei ole saatavilla 5-päiväistä varhaisjakelua. Liikenne- ja viestintävirasto vastaa jakelutukiasetuksen tarkoittaman kilpailutuksen käytännön toteuttamisesta tukikauden aikana, vuoden 2027 loppuun.

Tärkeää on, että valiokunta ohjaisi Liikenne- ja viestintävirastoa asettamaan kilpailutuksessa yksiselitteisen kellonaikatakarajan tuettavalle lehtijakelulle. Sopiva tuettavan sanomalehtijakelun takaraja olisi alueesta riippuen viimeistään klo 12–16.

Lisäksi postilain yleispalvelutuotteiden viikonpäivien päättäminen tulisi valiokuntakäsittelyssä määrätä Liikenne- ja viestintäviraston tehtäväksi.

Jakelutukiasetukseen liittyvän avustettavan lehtijakelun budjettirahoituksen tulee olla riittävä lehtijakelun avustamiseksi myös silloin, kun jakelun volyymit pienenevät. Jakelukustannukset eivät laske samassa suhteessa jakelun volyymin kanssa.

Postilain yleispalvelun jakelupäivien minimiksi koko maahan olisi säädettävä kolme jakelupäivää viikossa

Postilaissa ja vähintään sen perusteluissa tai valiokunnan mietinnössä tulisi hallituksen esitystä selvemmin määrittää, että kolme jakelupäivää viikossa on postilain yleispalvelun jakelupäivien minimi koko maassa. Yleispalvelutuotteiden laatustandardia ei saa käyttää jakelupäivien vähentämiseen alle määrätyn minimin eli alle kolmen viikoittaisen jakelupäivän.

Valiokunta voisi kirjata asian mietintöönsä esimerkiksi seuraavasti:

- *Yleispalvelun jakelupäivien minimi koko maassa on kolme jakelupäivää viikossa.*

Medialiitto ymmärtää, että viikoittaisten jakelupäivien määrän vähentämistarve on jaettavien kirjeiden ja lehtien määrän vähentyessä väistämätön. Tässä vaiheessa viikoittaisten yleispalvelun jakelupäivien lukumäärä tulisi kuitenkin kiinnittää yksiselitteisesti vähintään kolmeen jakelupäivään viikossa.

Mietintöön olisi kirjattava, että yleispalvelun jakelupäivät ovat kiinteät, yhtenevät ja joka viikko samat

Kiinteiden jakelupäivien määrittelyssä olisi otettava huomioon yleispalveluyhtiön lisäksi myös muiden yleispalvelun jakeluverkkoa käyttävien asiakkaiden, kuten lehtikustantajien ja lehtien tilaajien, tarpeet. Lehtien tilaajien, lehtikustantajien ja lehdistä mainos- ja ilmoitustilaa ostavien mainostajien kannalta on erittäin tärkeää, että yleispalvelun jakelupäivät ovat kiinteät, yhtenevät ja joka viikko samat joko koko maassa tai vähintään varhaisjakelualueen ulkopuolisilla alueilla.

Postilain yleispalvelutuotteiden viikonpäivien päättäminen tulisi valiokuntakäsittelyssä määrätä Liikenne- ja viestintäviraston tehtäväksi.

Valiokunta voisi kirjata nämä kaksi kotimaiselle lehdistölle tärkeää asiaa mietintöönsä esimerkiksi seuraavasti:

- *Valiokunta korostaa, että hallituksen esityksessä yleispalvelun jakelupäivät ovat kiinteät, yhtenevät ja joka viikko samat koko maassa ja vähintään varhaisjakelualueen ulkopuolisilla alueilla.*

- *Valiokunta katsoo, että postilain yleispalvelutuotteiden viikonpäivien päättäminen on Liikenne- ja viestintäviraston tärkeä tehtävä.*

Hallituksen esitys ei lainkaan avaa sitä, mitä ”kiinteät jakelupäivät” tarkoittaa. Se, että yleispalveluntarjoaja, Posti, voisi määritellä sen, mitä ”kiinteällä jakelupäivällä” tarkoitetaan, mahdollistaa puhtaasti yleispalveluntarjoajan liiketoimintatarpeisiin perustuvan määrittelyn. Ilman lainsäätäjän huolellista ohjausta on ilmeistä, että yleispalveluntarjoaja ei ota huomioon lehtien tilaajien, lehtikustantajien tai mainostajien tarpeita. Silloin erityisesti paikallisten lehtien olemassaolo vaarantuu, koska lehdet menettävät mainostajia ja tilaajia.

Lehtien tilaajille, mainostajille ja lehtikustantajille on välttämätöntä, että lehti ilmestyy kuluttajalle sovittuna määräpäivänä. Ilman tämän edellytyksen täyttymistä lehtikustantamisen elinvoimaisuus vaarantuu ja luotettavaa tietoa tuottava ammattimainen uutisjournalismi on vaarassa kadota osasta maata.

Suomalaisista sanomalehdistä nimenomaan paikallislehdet ovat yleispalvelutuotteen varaan rakentuvan Postin perusjakelun varassa. Paikallislehtien vuoden 2021 tuloista 94 prosenttia tuli painetusta sanomalehdestä. Maamme koko uutismedian tuloista painetun lehden osuus oli 76 prosenttia.

Kiinteät ilmestymispäivät ovat erittäin tärkeitä lehdissä ilmoittaville paikallisille yrityksille. Jakelupäivien vuoroviikkomalli ja jakelupäivien vaihtelu eri alueilla sekoittavat järjestelmän ja heikentävät paikallismedioiden kiinnostavuutta mainosalustana. Mainostulojen vähentyminen heikentää paikallislehtien toimintaedellytyksiä ja vaarantaa lehtien olemassaolon.

Tuettavalle sanomalehtijakelulle olisi asetettava kilpailutuksessa yksiselitteinen kellonaikatakaraja

Lehtijakelun ajankohta on kriittinen kysymys sanomalehtien tilaamiselle. Ilman yksiselitteisen takarajan määrittämistä sanomalehtien jakelu voi käytännössä tapahtua aikaan, joka ei palvelisi sanomalehden tilaajia eikä olisi vastuullista valtion varojen käyttöä.

Valiokunnan tulisi mietinnössä ohjata Liikenne- ja viestintävirastoa asettamaan kilpailutuksessa yksiselitteinen kellonaikatakaraja tuettavalle lehtijakelulle. Sopiva tuettavan sanomalehtijakelun takaraja olisi alueesta riippuen viimeistään klo 12–16.

Medialiiton näkemyksen mukaan ei ole perusteltua jakaa valtion tukivaroja kilpailutuksessa avustamaan lehtijakelua, mikäli valtio ei voisi vaatia vastineeksi lehtijakelulta minkäänlaista laatua. Keskeinen lehtijakelun laadunmittari on se kellonaika, milloin lehtijakelu viimeistään tapahtuu. Varsinkin sanomalehden merkitys vähenee olennaisesti, mikäli lehti jaetaan tilaajalle vasta myöhään iltapäivällä tai jopa illalla.

Valiokunta voisi kirjata asian mietintöönsä esimerkiksi seuraavasti:

- *Valiokunta katsoo, että liikenne- ja viestintäviraston tulee kilpailutuksessa asettaa yksiselitteinen kellonaikatakaraja jakelutukiasetuksen perusteella avustettavalle jakelulle. Valiokunnan näkemyksen mukaan avustuksen kohteena oleva jakelu on tehtävä alueesta riippuen viimeistään kello 12:00:n ja 16:00:n välillä.*

Jakelutuen tulisi koskea myös vähintään kerran viikossa ilmestyvien lehtien jakelua

Medialiitto katsoo, että jakelutukiasetuksen ja jakelutuen tulisi koskea myös kerran viikossa ilmestyvien lehtien jakelua. Jakelutuen tulisi koskea esimerkiksi 1-päiväisiä paikallisia uutismedioita ja kerran viikossa ilmestyviä aikakauslehtiä.

Valiokunta voisi kirjata postilain määritelmän laajennuksen mietintöönsä esimerkiksi seuraavasti: *Valiokunta katsoo, että esityksen Postilain 2 §:n 11) kohdan sanomalehden määritelmä tulisi muuttaa lehden määritelmäksi, joka kattaa kaikki vähintään kerran viikossa ilmestyvät lehdet.*

Koska pienten paikallislehtien ja monien viikkoaikakauslehtien tilaajien ja lukijoiden digitalisoituminen on taloudellisesti erittäin vaikeasti toteutettava yhtälö, tulisi vielä tässä vaiheessa varmistaa, että 1- ja 2-päiväisten sanomalehtien ja viikoittain ilmestyvien aikakauslehtien toimintaedellytykset eivät heikkene eikä olemassaolo vaarannu sen vuoksi, että niiden jakelu ei kuulu jakelutuen piiriin.

Esimerkiksi maamme paikallislehdistä 92 prosenttia (123 lehteä) ilmestyy kerran tai kaksi kertaa viikossa. Hallituksen esitys on omiaan jättämään erityisesti paikallislehtien jakelun huonompaan asemaan suhteessa vähintään 3 kertaa viikossa ilmestyviin lehtiin.

Muut postilain ja jakelutukiasetuksen keskeiset kohdat

Sanomalehtijakelun valtiontuen kilpailuttaminen

Medialiitto kannattaa hallituksen esitykseen kirjattua Liikenne- ja viestintäviraston roolia valtionavustuksen kilpailutuksen toteuttajana.

Kilpailutuksen ehtoihin tulisi kiinnittää erityistä huomiota ja varmistaa, että tuki täyttää EU:n valtiontukisääntelyn tuelle asettamat vaatimukset. Kilpailutuksen tulee edistää kilpailua ja turvata palvelun saatavuus sekä palvelun laatu ja edullinen hinta.

Lehtijakelu on kilpailutettava riittävän pienillä alueilla, jotta myös paikalliset toimijat voivat osallistua kilpailutukseen. Kilpailutusalueiden koon määrittelyn on tuettava mahdollisimman laajaa kilpailutukseen osallistuvien toimijoiden määrää.

Jakelussa käytettävät rakennelmat ja sijaintitiedot

Medialiitto kannattaa hallituksen esityksen kirjausta siitä, että Liikenne- ja viestintävirasto toimii päättävänä viranomaisena tilanteessa, joissa sijaintitietojen luovuttaminen voisi vaarantaa tietosuojaa, kansallista turvallisuutta tai maanpuolustusta.

Lehtijakelun kilpailun mahdollistamiseksi on tärkeää, että postitoiminnan hoitamisessa tarpeelliset osoitetiedot postilaatikoiden tarkasta sijainnista ja niiden sijaintikoordinaatit ovat kaikkien jakeluyritysten saatavilla.

Postinjakelun nykyisten perustuotteiden volyymien pienentyessä on tärkeää edistää erilaisten palveluiden yhdistämistä jakelun turvaamiseksi koko Suomessa. Kansalaisten postipalveluiden ja tiedonsaannin turvaamiseksi on järkevämpää yhdistää päivittäisiä erillisiä jakeluja ja palvelukuljetuksia kuin lakkauttaa palvelu kokonaan joiltakin päiviltä.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg
toimitusjohtaja

Ismo Huhtanen
lakiasiainjohtaja, Uutismedian liitto

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen Kustannusyhdistys ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 600:aa yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Jäsenyritykset työllistävät Suomessa suoraan noin 20 000 henkilöä, ja liiton edustamien toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto on noin 3,1 miljardia euroa.